

Załącznik do Regionalnej Odznak Krajoznawczej PTTK „Twierdza Zegrze”

Na początku lat 80 XIX w. zaprojektowano fortyfikacje dla Zegrza. Ze względu na brak środków finansowych, do kolejnych prac nad umocnieniem przedmieścia Zegrza, przystąpiono dopiero po 10 latach. Na prawym wysokim, brzegu Narwi, w jej załamaniu, postanowiono wybudować 2 żelbetonowe forty. W ramach budowy twierdzy miały tu powstać kompleksy koszarowe oraz most przez Narew. Realizację budowy Twierdzy rozpoczęto w 1893 r. . W pierwszej kolejności postawiono zachodni fort tzw. Umocnienie Duże a następnie wschodnie tzw. Umocnienie Małe. Później wybudowano 2 kompleksy koszar: wewnątrz Twierdzy(w jej wschodniej części) oraz drugi na lewym brzegu w miejscowości Zagroby(obecnie Zegrze Południowe). Na brzegu Narwi wybudowano prochownię oraz zbiornik na spirytus. W 1901 r. przystąpiono do prac budowlanych w fortach w Dębem i Beniaminowie, zaliczane do Twierdzy Zegrze. Pozostałe 2 forty w Pustelnikach i Maciołkach, ze względu na finanse nie zostały wybudowane.

Obiekty fortyfikacyjne do zwiedzania:

1. Umocnienie Duże- główny fort Twierdzy, wybudowane zostało w jej zachodniej części,
2. Umocnienie Małe – powstało jako drugi fort Twierdzy, zlokalizowano w jej wschodniej części, nad samą Narwią, zwiedzanie fortu jest niemożliwe, ponieważ gospodarzem jest NBP.
3. Prochownia - nad brzegiem Narwi, poniżej skarpy rzecznej. Aktualnie pomieszczenia wykorzystywane są na magazyny żeglarskie.
4. Fort Beniaminów – wybudowany około 1904 r. Podczas I wojny światowej 16 sierpnia 1920 r. polscy żołnierze z 48 pułku piechoty odparli atak wojsk bolszewickich z 63 Brygady strzelców. ślady walk widoczne są na ścianach fortu. W czasie II wojny światowej Niemcy , zorganizowali w nim więzienie dla jeńców rosyjskich. Wszystkie elementy fortyfikacyjne, zostały wysadzone. Dojazd do obiektu: jadąc do Radzymina, skręcić z głównej na skrzyżowaniu obok stacji paliw i sklepu całodobowego. Potem przez tory i prosto. Po kilku kilometrach wjechać do lasu, widać go po lewej stronie drogi za jednym z zakrętów. Teren fortu jest własnością prywatną.
5. Fort Dębe- został zbudowany w latach 1901 - 1909, przez wojska rosyjskie celem wsparcia obrony Warszawskiego Rejonu Fortecznego. Nigdy nie został skończony. Latem 1915 r. starły się tu wojska niemieckie z osłaniającymi swój odwrót wojskami rosyjskimi. Został częściowo wysadzony przez Rosjan. Niemcy zajęli go 7 sierpnia 1915 r. a podczas II wojny światowej w czerwcu 1941 r. Niemcy zorganizowali w nim szkolenie żołnierzy węgierskich. Dojazd do Fortu, Jedziemy droga nr 62 Nowy Dwór Mazowiecki – Serock, następnie prawo w drogę nr 632 i pierwsza asfaltową w lewo. Po lewej stronie ogródki działkowe. Do Fortu można dojść, jedna z otwartych bram do ogródków, lub ostatnia brama do zabudowań małego gospodarstwa. Gospodarz bardzo chętnie, umożliwi zwiedzenie Fortu.
6. Białobrzezi – kompleks wojskowy, na początku XX w. wybudowano tu kompleks budynków koszarowych dla rosyjskich żołnierzy. Na ich potrzeby wyznaczony został zalesiony teren o powierzchni 18 ha.
7. Zegrze – mosty nad Narwią.